

**ПЕНСІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЦЕРКОВНОСЛУЖБОВЦІВ ЧЕРНІГІВСЬКОЇ
ЕПАРХІЇ У 80-Х РР. ХІХ СТ. – НА ПОЧАТКУ
XX СТ. (ЗА МАТЕРІАЛАМИ ЧАСОПІСУ
«ЧЕРНИГОВСКИЕ ЕПАРХИАЛЬНЫЕ
ИЗВЕСТИЯ»)**

У статті на підставі матеріалів, опублікованих у часописі «Черниговские епархиальные известия», розглянуто питання пенсійного забезпечення духівництва Чернігівської єпархії.

Ключові слова: Чернігівська єпархія, пенсія, священник, «Черниговские епархиальные известия».

Питання фінансового і матеріального забезпечення церковнослужбовців Російської імперії мало вивчене, особливо стосовно виплати пенсій духівництву на території окремих єпархій. Історики СРСР відносилися до діяльності священників критично і відверто вороже, тому і не цікавились цією темою. Лише у наш час Ю. Белоногова, О. Кульчич-Кий та інші дослідники почали ґрунтовно вивчати історію церковного життя за часів Російської імперії, зокрема питання пенсійних виплат духівництву [1].

Щез60-хрр. ХІХст. духівництво почало регулярно отримувати від держави платню за свою працю. У 1885 р. Святійшим Синодом були запроваджені нові штати, згідно яких нараховувалася оплата праці. Духівництво, яке звільняли з займаних посад, позбавлялося і усілякого фінансового забезпечення. Щоб хоч якось покращити положення таких церковнослужбовців, держава через запровадження т. з. «емеритальних кас» дещо зміцнила матеріальне становище православного кліру. В цілому, дані установи були недержавними, хоча і перебували, де-факто, під контролем офіційних органів. Фактично, недержавні джерела фінансового забезпечення кліру маловивчені. Кожна з єпархій Російської імперії мала створювати пенсійну касу для матеріальної підтримки духівництва в межах своєї території. У такому разі, діяльність емеритального фонду однієї єпархії могла відрізнятись, і дуже суттєво, від діяльності аналогічної установи у іншій єпархії.

Діяльність емеритального фонду духівництва Чернігівщини була відображена на сторінках місцевого видання «Черниговские епархиальные известия» (1861-1911 рр.), яке регулярно друкувало відомості про діяльність цієї установи, починаючи з 80-х рр. ХІХ ст. З матеріалів даного часопису ми дізнаємося, що питанням створення емеритальної каси для духівництва єпархії займалася спеціально створена комісія, яку очолював священник В. Миткевич. Комісія 18 серпня 1880 р. на єпархіальному з'їзді духівництва доповідала про результати своєї діяльності і можливі перспективи утворення пенсійного фонду («емеритальной кассы»)

для матеріальної підтримки церковнослужбовців Чернігівської єпархії. Комісія визнала за необхідне утворити дану фінансову структуру. На той час емеритальними касами вже користувалися військові, зокрема у армії і на флоті. Комісія підрахувала, що для ефективної дії пенсійного фонду Чернігівської єпархії щорічно до каси повинно надходити близько 18 тис. крб. готівкою. Дана сума мала утворитися за рахунок внесків хоча б 200 членів (від 3 до 15 крб. на рік) і прибутків Чернігівського єпархіального свічкового заводу. Фактично, на той час дане церковне свічкове підприємство розглядалося як основне джерело поповнення емеритальної каси. Згідно проекту єпархіальної емеритури, який розробила і склала комісія, добровільні внески мали надавати члени пенсійної каси, приходські попечительства і благодійники.

21 серпня 1880 р. депутати на єпархіальному з'їзді обрали спеціальний комітет для управління емеритальною касою Чернігівської єпархії. До його складу увійшли священники П. Соколов (голова), Ф. Сахновський і І. Кибальчич. Члени комітету мали розпочати роботу негайно, і вони повинні були працювати перші три роки безкоштовно. Водночас були затверджені розміри пенсій в залежності від строків внесків: за 10 років внесків – 120 крб. на рік, за 15 років – 160 крб., за 20 років – 200 крб., за 25 років – 250 крб.

Проект емеритальної каси духівництва Чернігівської єпархії і особовий склад її управлінського комітету був затверджений 3 вересня 1880 р. згідно розпорядження єпископа Чернігівського і Ніжинського Серапіона. Зокрема, до складу комітету пенсійного фонду увійшли міські священники: Миколаївської церкви П. Соколов (голова), церкви Богоугодного закладу Ф. Сахновський і Вознесенської церкви А. Виницький. І. Кибальчич відмовився від запропонованої посади.

У 1880 р. на сторінках єпархіального видання було оприлюднено проект статуту емеритальної каси духівництва Чернігівської єпархії. Зокрема, у його положеннях було зазначено, що пенсійне забезпечення мало охоплювати не тільки духівництво, але і представників їх родин, що були позбавлені засобів утримання: «Эмеритальная касса имеет целью выдавать пенсии духовенству и сиротствующим детям духовного происхождения, независимо от пенсий и единовременных пособий, выдаваемых из сумм Святейшего Синода и епархиального попечительства, или другого какого-либо ведомства.

Вкладчиками эмеритальной кассы могут быть, по желанию, настоятели церквей и их помощники, диаконы, псаломщики и исправляющие должность.

К имеющим право на пенсию относятся: а) вкладчики, состоящие на службе, выслужившие пенсию за 30 лет, б) уволенные за штат и в) семейства умерших вкладчиков (у залежності від певних

обставин)». Якщо родичів не було, то гроші залишалися у фонді емеритури. Виплата неповних пенсій представникам духівництва могла розпочинатися вже після 10 років вислуги і сплати внесків. Особи, що перейшли до чернецтва, пенсій не отримували. Але грошові виплати могли отримувати діти даного церковнослужбовця. Внески мали сплачуватися у січні і липні. Виплата пенсій (у травні і листопаді) мала розпочатися через 10 років після початку діяльності єпархіального пенсійного фонду [2].

У лютому 1881 р. часопис надрукував зміни до окремих положень статуту емеритальної каси. Зокрема, суттєво зменшувався строк виплати повної пенсії – з 30 років, протягом яких сплачувалися внески, до 25 років [3, 138-143].

3 березня 1881 р. єпархіальний часопис почав періодично друкувати списки вкладників емеритальної каси. Так, досить значний внесок (225 крб.) в грудні 1880 р. зробив чернігівський єпископ Серапіон [4, 173-178]. З 1885 р. місцеве церковне видання щороку публікувало списки вкладників каси, складені по повітам Чернігівської губернії [5, 90-96].

На листопад 1881 р. комітет пенсійного фонду констатував, що вкладників каси було не так вже й багато – 221 церковнослужбовець, які разом внесли 4373 крб. Найменше їх було у Борзенському повіті – 9 чол., Городницькому – 7 чол., Мглинському – 3, Суразькому – жодного. Значні благодійні внески до каси натоді внесли чернігівський єпископ Серапіон (450 крб.) і священник с. Митченки Конотопського повіту І. Богдановський (500 крб.). Станом на серпень 1884 р. фонд мав 522 вкладника [6].

Кожного року єпархіальне видання оприлюднювало звіти про фінансову діяльність пенсійного фонду духівництва. Так станом на 1 січня 1885 р. фонд мав капітал 86 тис. 764 крб., на 1 січня 1886 р. – 102 тис. 251 крб. [7, 390-394].

1885 р. у часописі «Черниговские епархиальные известия» було надруковано нову редакцію переробленого, зміненого і доповненого статуту «пенсійного фонду» Чернігівської єпархії. У найголовніших його положеннях було зазначено:

«1. Эмеритальная касса духовенства Черниговской епархии учреждается для выдачи пенсий вдовам и сиротам духовных лиц, участвовавшим в составлении ее своими взносами; а равно и самим священноцерковнослужителям...

2. Учреждение сие состоит под ведением епархиального преосвященного.

8. По прошествии 10 лет с года учреждения кассы, а именно в 1890 году, когда образуется основной капитал и могут быть выдаваемы пенсии, а эмеритальный устав представляется на утверждение Св. Синода и, по утверждении, становится обязательным и неизменным». Для надійної роботи пенсійного фонду щороку 5 тис. крб. мало надходити від Чернігівського єпархіального свічкового заво-

ду. Готівка каси мала зберігатися у Чернігівському губернському казначействі. Фінансову діяльність фонду щорічно мала перевіряти спеціальна ревізійна комісія [8, 463-485].

На початок 1887 р. головою комітету фонду залишався священник П. Соколов, членами були священники А. Виницький і О. Случевський (священник Петро-Павлівської церкви губернської в'язниці). Останній виконував функції казначея і ділоупорядника [9, 289-316].

На єпархіальному з'їзді духівництва, який відбувся 30 січня 1887 р., один з вкладників каси, а саме викладач чернігівської духовної семінарії, колезький радник М. Васютинський висловив свої міркування з приводу кращої роботи каси. Зокрема, він зазначав, що «капитал эмеритальной кассы духовенства Черниговской епархии достиг в настоящее время такой солидной цифры, что стоит того, чтобы обратить на него серьезное внимание и позаботиться о надлежащем его хранении». М. Васютинський пропонував усі облігації пенсійного фонду перевести у готівку і покласти на відсотки до банку. Дана пропозиція представниками духівництва була визнана доречною. Під час роботи цього ж єпархіального з'їзду було обрано і затверджено новий склад комітету пенсійного фонду. Зокрема, М. Васютинського обрали головою емеритальної каси, священника богоугодних закладів м. Чернігова В. Миславського призначили ділоупорядником і священника Воздвиженської церкви М. Смирнова – казначеєм. Ділоупорядник отримував 120 крб. на рік, казначей – 60 крб., голова фонду, на той час працював безкоштовно. З 1890 р. казначей отримував 120 крб. на рік [10, 276-281].

Нове керівництво своїми професійними і енергійними діями забезпечило стрімкий ріст фінансових потуг пенсійного фонду духівництва Чернігівської єпархії. Так, на лютий 1887 р. капітал фонду нараховував 126 тис. 524 крб., на 1 січня 1888 р. – 140 тис. 431 крб., на початок січня 1890 р. – 164 тис. 630 крб. Члени каси разом щороку вносили у середньому 4600-4700 крб. внесків.

На січень 1888 р. вкладниками фонду було 507 представників духівництва, вони ж внесли до каси 5363 крб. Для того, щоб збільшити грошові надходження до фонду, було запроваджено 3 % збір з капіталів церков Чернігівської єпархії. На 1888 р. він становив 7779 крб. Також було запроваджено платню для голови фонду у розмірі 300 крб. на рік.

У березні 1887 р. на виконання прийнятих пропозицій голови комітету фонду М. Васютинського і згідно резолюції чернігівського єпископа Веніаміна усі державні папери Чернігівської пенсійної каси були переведені у готівку і покладені до губернського казначейства.

1890 р. до комітету емеритальної каси стали надходити заяви від вкладників про виплату

неповної пенсії за 10 років сплачених внесків. Але дані заяви, на той час, не задовольнялися [11].

На січень 1891 р. єпархіальний свічковий завод не перерахував кошти і тим самим завинив пенсійному фонду 8 тис. 500 крб. Того ж таки місяця єпархіальний з'їзд депутатів духівництва відхилив пропозицію Чернігівського міського банку про відкриття поточного рахунку фонду у даній установі. Учасники єпархіального з'їзду 1891 р., враховуючи схвальні відгуки ревізійної комісії про надійну роботу фонду, збільшили платню казначею, священику М. Смирнову – до 300 крб. на рік, голові М. Васютинському – 400 крб. на рік, секретарю («письмоводителю») А. Некрашевичу – 200 крб. [12, 221-223].

Протягом 90-х рр. XIX ст. завдяки професійним діям комітету фонду активи даної фінансової установи постійно збільшувалися. Так, на січень 1891 р. капітал емеритальної каси становив 226 тис. 446 крб., вкладників нараховувалося 545 чол.

З 1891 р., згідно розпорядження місцевого єпархіального керівництва, усі церковнослужбовці Чернігівщини мали стати вкладниками каси.

У 1891 р. Святійший Синод затвердив статут пенсійного фонду духівництва Чернігівської єпархії. Відтак, з'їзд депутатів духівництва прийняв рішення про початок виплат пенсій [13, 842-844]. Розмір пенсій, які почали отримувати переважно вдови священиків, оскільки їх чоловіки, що робили внески, на той час вже померли, становив 200 крб.

Щороку на сторінках духовного часопису друкувалися акти перевірки фінансової діяльності пенсійного фонду за наслідками роботи спеціальної ревізійної комісії. Перша ревізія була проведена у жовтні 1891 р. Членами комісії були священики І. Щемелинов і Є. Неаронов. Натоді пенсійний фонд мав цінних паперів на суму 236 тис. 200 крб. Річний чистий прибуток, становив 60 тис. 268 крб. Було відзначено гарну роботу комітету фонду.

На кінець 1891 р. єпархіальний пенсійний фонд на території Чернігівщини охоплював 666 представників духівництва і членів їх родин. Вкладники внесли 7200 крб. внесків і ще 7521 крб. надійшло від 3 % збору з церков. Пенсію отримувало 45 чол. Уся фінансова звітність фонду зберігалася у квартирі секретаря А. Некрашевича [14, 257-278].

Незважаючи на початок виплат пенсій і значні грошові витрати на ці потреби, динаміка росту основних активів пенсійного фонду зберігалася. Так, на 1 січня 1892 р. на рахунках фонду перебувало 280 тис. 148 крб., на 1 січня 1893 р. – 318 тис. 637 крб., на початок червня 1893 р. – 339 тис. крб. (чистий прибуток даного року становив 37 тис. 976 крб.).

У 1893 р. пенсію отримувало 55 вкладників емеритальної каси. Їм разом було виплачено 4353 крб. Завдяки примусовому членству у емеритурі, значно збільшилася кількість її вкладників і досяг-

ла до 2085 чол. Звідси можна говорити про те, що членами пенсійного фонду було усе духівництво Чернігівської єпархії.

На початок 1893 р. члени управлінського комітету пенсійного фонду, за даними єпархіального видання, за свою роботу отримували наступні суми: голова – 400 крб. на рік, казначей – 300 крб., ділоупорядник – 120 крб., секретар – 166 крб. (з початку 1895 р. секретар мав отримувати 200 крб. на рік), розсильний – 52 крб. [15, 1-17].

Капітал емеритальної каси постійно збільшувався. Так, станом на 1 січня 1894 р. він становив понад 356 тис. крб. Чистий прибуток фонду склав 42 тис. 285 крб. Пенсію отримувало 59 чол., загальна сума виплат становила 4560 крб. Для порівняння: на річну платню міському і сільському духівництву Чернігівської єпархії на 1894 р. з державної казни Російської імперії було надано понад 172 тис. крб. (загальна сума – понад 205 тис. крб., включаючи, монастирі, консисторію).

Як і раніше, головним джерелом фінансування фонду залишався єпархіальний свічковий завод, який щороку зі своїх прибутків відраховував по 8 тис. крб. на рахунки емеритальної каси.

На травень 1895 р. фінансовий капітал фонду зріс майже на 20 % у порівнянні з попереднім роком, і становив майже 426 тис. крб. На той час пенсію вже отримувало 97 чол. На ці потреби з капіталів каси було надано 8566 крб. На лютий 1896 р. пенсійними виплатами було охоплено 120 чол. (загалом, отримали понад 10 тис. крб.). Робота фонду була визнана задовільною, а члени комітету залишалися незмінними [16, 169-171].

За 5 років, з 1891 по 1896 рр., завдяки професійним діям управлінського комітету каси фінансовий капітал пенсійного фонду Чернігівської єпархії збільшився на понад 90 %, а саме – з 226 тис. крб. до 439 тис. крб. Проте, на єпархіальному з'їзді, у жовтні 1896 р., було висловлено припущення, що через деякий час пенсійний фонд можуть чекати скрутні часи. Зокрема, були визначені фактори, що могли вплинути на це: щорічне збільшення пенсіонерів, зменшення відсотку на державні цінні папери (через конверсію), відміна 3 % збору з церков (з 1896 р.). Для оптимальної роботи фонду комітет каси пропонував збільшити суми членських внесків. Була утворена спеціальна комісія, що мала вивчити ситуацію і переробити статут пенсійного фонду для покращення його діяльності, який і було оприлюднено на сторінках церковного часопису. Згідно даних новацій, єпархіальний свічковий завод мав продовжувати перераховувати щорічно на рахунки фонду 8 тис. крб. Комітет каси складався з трьох працівників і мав обиратися на п'ять років. Капітал фонду повинен був зберігатися у чернігівському відділенні Державного банку і Чернігівському губернському казначействі. У

1896 р. тільки за операції з цінними паперами фонд отримав 25 тис. 239 крб. [17, 14-32].

На лютий 1897 р. активи фонду становили 489 тис. 386 крб. Пенсійними виплатами користувалося 133 представники духівництва (їм виплатили 12 тис. 145 крб.). Середній розмір пенсії становив 91 крб. У жовтні 1897 р. на засіданні єпархіального з'їзду священник М. Липський виступив з доповіддю з приводу діяльності пенсійного фонду. Зокрема, ним були висловлені і обґрунтовані пропозиції щодо надійної роботи фонду у майбутньому. Він наголосив, що капітал і цінні папери каси давали прибуток лише у 4 % річних (хоча, повинні давати 6 % згідно статуту). Згідно прогнозів, у 1917 р. виплати мали отримувати вже до 1 тис. пенсіонерів. За наявних умов фінансовий капітал каси мав зростати дуже швидкими темпами, але реально він був повільним. Щоб вирішити дану проблему, пропонувалося збільшувати суму річних внесків чи зменшувати об'єм пенсій. Ревізійна комісія також констатувала, що щорічно зменшується реальний приріст капіталу каси, і, водночас, збільшується кількість пенсіонерів та сума виплат пенсій [18, 4-6]. З'їзд духівництва постановив вивчити дане питання.

Відомо, що у 1899 р. пенсію на загальну суму 14 тис. 430 крб. отримало 144 чол.

З 1 січня 1900 р. запрацював відділ пенсійного фонду для виплати одноразової допомоги (погребальна каса Чернігова). Даний відділ мав свій статут. Першу одноразову допомогу у розмірі 60 крб. отримала вдова священника Г. Рачинська. Через збільшення робочого навантаження членам управлінського комітету (залишалися незмінними) довелось збільшити платню: голові – на 100 крб., казначею – на 60 крб., ділоупоряднику – на 40 крб.

Станом на лютий 1900 р. капітали фонду становили 592 тис. 909 крб. (на липень 1900 р. – 601 тис. 202 крб., на січень 1902 р. – 649 тис. 325 крб.). Виплати здійснювалися 172 пенсіонерам. Річні внески владників, що поповнювали капітал каси, досягали майже 14 тис. крб. (на кінець 1900 р. – понад 22 тис. крб.). На 1901 р. з державної казни надавалося понад 251 тис. крб. на утримання духівництва Чернігівської єпархії [19, 428-433].

У жовтні 1902 р. на єпархіальному з'їзді духівництва було переобрано управлінський комітет пенсійного фонду. Його головою залишився М. Васютинський, казначеєм став священник М. Храмцов і ділоупорядником – священник Д. Федоров [20, 21-22].

На січень 1903 р. активи фонду становили 678 тис. 701 крб. Одноразові грошові виплати отримали: у 1900 р. – 34 родини, у 1901 р. – 52 родини, 1902 р. – 49 родин.

У 1904 р. Святійший Синод затвердив змінену редакцію статуту емеритальної каси.

На червень 1907 р. фонд емеритальної каси вже

складав 827 тис. 321 крб. (на листопад того ж року – 885 тис. 252 крб.; на січень 1909 р. – 894 тис. 333 крб.). Пенсію отримувало 665 чол. Була відзначена професійна робота казначея каси, священника М. Храмцова [21, 69-72].

У жовтні 1908 р. депутати єпархіального з'їзду наголосили на тому, що становище пенсійного фонду становиться хитким. Зокрема, представники духівництва подали клопотання чернігівському єпископу Антонію, де прохали спрямувати 3 % збір з церков Чернігівщини для підтримки каси. Але він відхилив дане клопотання, мотивуючи таке своє рішення тим, що приходські церкви сплачували дуже значні податки і внески, у тому числі і на утримання духовних навчальних закладів. На 1910 р. склад управлінського комітету каси залишався незмінним. На січень 1910 р. пенсію отримували 785 чол.

Відомо, що у січні 1910 р. капітал каси складав 922 тис. 785 крб. (на липень 1911 р. – 991 тис. 921 крб.), вкладниками було 2356 чол., пенсіонерами – 792 чол. Для пенсій було видано 57 тис. 112 крб., а на рахунки фонду від його членів надійшло 41 тис. 857 крб. У листопаді 1910 р. на єпархіальному з'їзді було знову переглянуто і змінено статут каси. Членів каси з виплати одноразової допомоги нараховувалося 2508 чол. (1909 р. допомогу отримала 61 родина, у 1910 р. – 63 родини), середній розмір допомоги становив 70-80 крб. [22, 553-566].

На 1911 р. пенсіями і різною фінансовою допомогою, що надавалися з емеритальної каси духівництва Чернігівської єпархії, користувалося понад 800 родин церковнослужбовців. Загальні фінансові витрати фонду на ці потреби склали приблизно 60 тис. крб. на рік [23, 393-395].

У жовтні 1911 р. капітал пенсійного фонду церковнослужбовців Чернігівщини становив 1 млн. 13 тис. 755 крб. [24, 603-606]. Фактично, завдяки старанним діям управління пенсійної каси дана фінансова організація перетворилася на могутню єпархіальну структуру, що мала вагомий вплив на грошове забезпечення і стабілізацію матеріального добробуту духівництва Чернігівщини. Капіталізація фонду зросла у 10 разів у порівнянні з першими роками його діяльності. Прибутки каси збільшувалися, в основному, за рахунок членських внесків. Середній розмір річної пенсії доходив до 100 крб.

Таким чином, на основі тих матеріалів, які свого часу були оприлюднені на сторінках часопису «Черниговские епархиальные известия», можна детально дослідити діяльність пенсійного фонду духівництва Чернігівщини з 80-х рр. XIX – до початку XX ст.

Посилання

1. Белоногова Ю. Служба и материальное обеспечение приходского духовенства Московской епархии в начале XX в. // Вестник ПСТГУ. – 2007. – Вып. 3. – С. 54-78; Кульичитский А.

История пенсионного обеспечения россиян за 1827 – 1917 гг.: Диссертация на соискание ученой степени кандидата исторических наук. – Курск, 2011. – 210 с.

2. Разные известия по епархии // Черниговские епархиальные известия (далі – ЧЕИ). – 1880. – № 35. – Часть официальная. — С. 385-409; Отчет о трудах депутатов духовенства на епархиальном съезде в августе 1880 года // ЧЕИ. – 1880. – № 35. – Часть неофициальная. – С. 473-480.)

3. От комитета Черниговской эмеритальной кассы // ЧЕИ. – 1881. – № 7. – Часть неофициальная. — С. 138-143.

4. Список лиц, представивших взносы в эмеритальную кассу духовенства Черниговской епархии // ЧЕИ. – 1881. – № 9. – Часть неофициальная. — С. 173-178.

5. Разные известия // ЧЕИ. – 1885. – № 3. – Часть официальная. — С. 90-96.

6. От комитета эмеритальной кассы духовенства Черниговской епархии // ЧЕИ. – 1881. – № 43. – Часть неофициальная. — С. 775-778; Список вкладчиков эмеритальной кассы духовенства Черниговской епархии // ЧЕИ. – 1885. – № 4. – Часть неофициальная. – С. 134-144.

7. Отчет о движении сумм эмеритальной кассы духовенства Черниговской епархии // ЧЕИ. – 1885. – № 11. – Часть неофициальная. — С. 390-394.

8. Устав эмеритальной кассы духовенства черниговской епархии // ЧЕИ. – 1885. – № 13. – Часть официальная. – С. 463-485.

9. Отчет эмеритальной кассы духовенства Черниговской епархии за 1887 г. // ЧЕИ. – 1888. – № 6. – Часть неофициальная. — С. 289-316.

10. Журналы общепархиального съезда // ЧЕИ. – 1887. – № 6. – Часть официальная. – С. 276-281.

11. К сведению духовенства Черниговской епархии // ЧЕИ. – 1887. – № 9. – Часть официальная. – С. 375 – 379; Заявление комитета эмеритальной кассы // ЧЕИ. – 1890. – № 8. – Часть официальная. – С. 150-152.

12. Журналы общепархиального съезда // ЧЕИ. – 1891. – № 5. – Часть официальная. – С. 221-223.

13. От комитета эмеритальной кассы // ЧЕИ. – 1891. – № 24. – Часть официальная. – С. 842-844.

14. Разные известия // ЧЕИ. – 1892. – № 6. – Часть официальная. – С. 257-278.

15. Отчет о движении сумм эмеритальной кассы духовенства Черниговской епархии за 1892 г. // ЧЕИ. – 1893. – № 18. – Часть неофициальная. – С. 1-17.

16. Акт ревизионной комиссии по эмеритальной кассе духовенства Черниговской епархии // ЧЕИ. – 1896. – № 7. – Часть неофициальная. – С. 169-171.

17. Журналы общепархиального съезда депутатов духовенства // ЧЕИ. – 1897. – № 11. – Часть официальная. – С. 14-32.

18. Журналы общепархиального съезда депутатов духовенства // ЧЕИ. – 1898. – № 3. – Часть официальная. – С. 4-6.

19. Акт ревизионной комиссии по эмеритальной кассе духовенства Черниговской епархии // ЧЕИ. – 1900. – № 17. – Часть официальная. – С. 428-433.

20. Журналы общепархиального съезда депутатов духовенства // ЧЕИ. – 1902. – № 24. – Часть официальная. – С. 21-22.

21. Акт о результатах внезапной ревизии // ЧЕИ. – 1907. – № 3. – Часть неофициальная. – С. 69-72.

22. Отчет о движении сумм эмеритальной кассы духовенства Черниговской епархии за 1910 год // ЧЕИ. – 1911. – № 19. – Часть официальная. – С. 553-566.

23. Разные известия // ЧЕИ. – 1911. – № 12. – Часть неофициальная. – С. 393-395.

24. Акт о результатах внезапной ревизии сумм эмеритальной и погребальной касс // ЧЕИ. – 1911. – № 21. – Часть неофициальная. – С. 603-606.

Блакитний М.М. Пенсионное обеспечение священнослужителей Черниговской епархии в 80-х гг. XIX – в начале XX вв. (по материалам газеты «Черниговские епархиальные известия»)

В статье на основании тех материалов, которые были опубликованы в журнале «Черниговские епархиальные известия», говорится о пенсионном обеспечении духовенства Черниговской епархии.

Ключевые слова: Черниговская епархия, пенсия, священник, «Черниговские епархиальные известия».

Blakytnyi M.M. Pensions of Chernihiv diocese clergy in the 80's XIX - early XX centuries. (according to the newspaper «Chernihiv diocesan news»)

The article, based on the materials that were published in the journal «Chernihiv diocesan news», says about pensions of Chernihiv diocese clergy.

Key words: Chernihiv diocese, pension, the priest, «Chernihiv diocesan news».

19.02.2013 р.

УДК 63.3(4Укр) «185/191»

О.П. Колесник

РОЛЬ БЛАГОДІЙНОСТІ ПРАВОСЛАВНОГО ДУХОВЕНСТВА ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ЄПАРХІЇ В ДІЯЛЬНОСТІ ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ДУХОВНОЇ СЕМІНАРІЇ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XIX – НА ПОЧАТКУ XX СТ.

У статті досліджується вплив благодійності духовенства Чернігівської єпархії на діяльність Чернігівської духовної семінарії у другій половині XIX – на початку XX століть.

Ключові слова: благодійність, православна церква, духовенство, Чернігівська духовна семінарія.

Православна церква завжди опікувалась освітою в Російській імперії. Особливо нагальним це питання стало в другій половині XIX – на початку XX ст., коли інтенсивно почали виникати та розвиватися державні та земські навчальні заклади. Не бажаючи втратити можливість впливати на населення, духовенство прагнуло не тільки зберегти свої позиції, а й поширити свій вплив на світські школи. Варто зазначити, що церква була і є тією організацією, специфікою діяльності якої є постійна взаємодія з населенням, тож вона змушена була брати найактивнішу участь у становленні і розвитку системи освіти в Російській імперії.

Вивченням явища тогочасної благодійності займалися О.М. Донік, Ф.Я. Ступак, Ю.І. Гузенко [14] та інші дослідники. Г.В. Степаненко [13, 1-23] у своїх працях звертає увагу на культурно-просвітницьку діяльність духовенства. С. Машенко вивчав діяльність Чернігівської духовної семінарії, її культурно-духовний вплив на вихованців [6, 55-67]. Дослідженням питання церковної благодійності